

An Clár

Ábhar	Lch.
Cuimhneachán an 'Mine' 2017-10-27	3
Seanscoileanna	9
Cois Fharraige 50 Bliain ó shin sna nuachtáin	11
Príomhfheidhmeannach an Údaráis	17
Acmhainní Nádúrtha Chois Fharraige	21
Cumann Béaloideas Chonamara	23
Liam Ging	25
Muintir Mhic Giolla Phádraig	27
I gCuimhne an tSiopadóra	35
Muintir Thuathail agus Durkin	37
Muirisigh an Spidéil	39
Mo Chuimhne ar an Teilifís Bradach	43
Gasúir i Seanscoil Sailearna	45
An Battery i Ros an Mhíl	49
Go Kilimanjaro	51
Peadar Mac Fhualáin, RIC	53
Club Foghlaimeoirí Gaeilge	55
Aistí faoi Logainmneacha Áitiúla	56
Cláir na Teorann	59
An Club Óige	60
Sacar i gCois Fharraige	61
Cumann Liathróid Láimhe	62
Cuid d'Fhoirne an Chumainn	65
Blianta Tosaigh CMB	67
Pictiúir Phósta	68
Scoileanna sa gCeantar	70

Focal Buíochais

Míle buíochas don uile dhuine a chuidigh leis an eagrán seo de Bhiseach a chur i dtoll a chéile: Donncha Ó hÉallaithe agus an Coiste Eagarthóireachta ar a raibh Breandán Ó Tuairisg, Lochlainn Ó Tuairisg, Ruaidhrí Ó Tuairisg, Sarah Ní Chonghaile, Máire Ní Fhlathartaigh agus Máirín Mhic Lochlainn; an lear mór daoine a chuir ábhar agus pictiúir ar fáil go flaithiúil agus go deonach; an lucht gnó a bhí chomh flaithiúil lena bhfógraí; Micheál Ó Conghaile agus Clódóirí CL Print a rinne an leagan amach agus an clóbhualadh, agus focal buíochais ar leith dá ndearthóir, Tom Hunter, as a dhúthracht le dearadh na hirise; an Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta a thug cabhair dheontais don iris; agus chuile dhuine eile a chuidigh le Biseach 2017a thabhairt go ceann scríbe.

Seosamb Ó Braonáin, Eagarthóir

Pictiúr ar an glúdach:

An slua ag déanamh a mbealach síos Boithrín na Seáin go dtí An Trá Salach do Chomóradh an Mine [pic. Seán Ó Mainnín]

© Cóipcheart ag údair na saothar amháin

**An Roinn
Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta
Department of
Culture, Heritage and the Gaeltacht**

Foilsithe le cabhair ón Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta.

Biseach 2017

Teorannacha na Gaeltachta & Pleanáil Teanga

Tá an cuma ar an scéal nach mbeifear in ann Plean Teanga Chois Fharraige a chur i bhfeidhm ina iomláine ceal dóthain maoinithe. Plean cuimsitheach uailmhianach agus ilghnéitheach a réitíodh leis an nGaeilge a bhuanú mar theanga pobail i gCois Fharraige. Tá an chuma ar an scéal anois nach bhfuil Roinn na Gaeltachta sásta idirdhealú a dhéanamh idir ceantair Ghaeltachta, cosúil le Cois Fharraige, ina bhfuil an Ghaeilge in úsáid go forleathan i measc an phobail, agus ceantair 'Ghaeltachta' inar tháinig deireadh le húsáid laethúil na Gaeilge glún nó dhó ó shin.

Eascaíonn an fhadhb seo ó dhiúltú an státchórais deireadh a chur leis an gcur i gcéill a bhaineann le teorannacha na Gaeltachta. Níl fhios cé mhéad uair a fógraíodh thar na blianta go ndéanfaí critéir shoiléire teangeolaíocha a leagan síos don Ghaeltacht. Caitheadh airgead mór faoi dhó le tuarascáil ó Choimisiún na Gaeltachta (2002) agus leis an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch (2007) le tíocht aníos le critéir theangeolaíocha ar a mbeadh aitheantas Gaeltachta ag brath. Ach nuair a cuireadh na critéir ar fáil don státchóras, níor chaill oiread is baile fearainn amháin aitheantas Gaeltachta agus leanadh ar aghaidh leis an gcur i gcéill. Níos measa fós, táthar le go leor leor airgid poiblí a chur amú ar phleanáil teanga i gceantair nach bhfuil aon Ghaeilge iontu le chaomhnú ná le sábháil.

Tá teorannacha na Gaeltachta chomh mór as riocht anois is go bhfuil níos mó daoine (3 bl.+) ina gcónaí 'sa Ghaeltacht' i gCathair na Gaillimhe (15,127) ná mar atá i nGaeltachtaí na Mumhan ar fad curtha le chéile (13,963), creid nó ná creid. Dá mbeadh toghchán daonlathach ann le daoine a roghnú ón bpobal le dul ar Bhord Údarás na Gaeltachta faoi láthair, bheadh níos mó vótaí i gCathair na Gaillimhe as féin ná mar a bheadh i gConamara Theas ar fad.

I mí Aibreán 2012, tháinig an tAire Stáit Ghaeltachta, Dinny McGinley, go Cois Fharraige go speisialta leis an scéim pleanála teanga sa Ghaeltacht a fhógairt. B'é seo an ré dóchais nua ón stát! Ag an am, dúirt sé go ndéanfaí sainmhíniú ar limistéir Ghaeltachta 'bunaithe ar chritéir theangeolaíocha seachas ar limistéir thíreolaíocha' i mBille na Gaeltachta 2012. A mhalairt a rinne a Roinn. Dhaingnigh Acht na Gaeltachta 2012 na teorannacha Gaeltachta a leagadh síos in 1956, a thugann an stádas oifigiúil céanna Gaeltachta do na heastáit tithíochta i dTír Oileáin ar imeall Chathair na Gaillimhe is atá ag Tír an Fhia i gCeantar na nOileán; agus a fhágann an stádas céanna ag Baile an Chláir is atá ag Baile na hAbhann anseo i gCois Fharraige. Níl dóthain airgid le cur ar fáil le pleanáil teanga ceart a dhéanamh i dTír an Fhia ná i mBaile na hAbhann, mar deirtear linn go gcaithfear caitheamh go cothrom le gach ceantar Gaeltachta, is cuma an bhfuil Gaeilge á húsáid iontu nó nach bhfuil.

An bhfuil aon pholaiteoir ó aon pháirtí polaitíochta sásta tíocht amach go poiblí agus a rá go bhfuil sé thar am teorannacha na Gaeltachta a athshocrú ar bhonn teangeolaíochta, sa chaoi is go bhféadfar na hacmhainní atá ar fáil ón státchiste a dhíriú ar phleananna teanga a chur i bhfeidhm sna ceantair ina bhfuil an Ghaeilge á húsáid iontu, seachas a bheith á roinnt go cothrom ar gach pobal le haitheantas Gaeltachta, is cuma an bhfuil nó nach bhfuil aon Ghaeilge á húsáid iontu. Ní cothromaíocht é seo ach dearg sheafóid.

Donncha Ó hÉallaithe

Cumann Forbartha Chois Fharraige